

УДК 338.3

DOI:10.5281/zenodo.11874414

М.Д. Швагірев, здоб. ступ. PhD (НУ"ОП", Одеса)

ПРОБЛЕМИ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Сучасна економіка є поєднанням багатьох країн із різним рівнем розвитку. Вищий рівень займають країни, які вступили до стадії постіндустріального суспільства. Для таких країн характерною є наявність двох секторів економіки. Перший – традиційний. Другий – виробництво інформаційних продуктів та знань. Кожен новий акт споживання у такому секторі стає природною основою розширення такого виробництва. Споживання знань формує нові риси людини. Він відтворюється як суб'єкт нової моделі економіки. Швидкий економічний розвиток стає можливим за низьких темпів зростання матеріального виробництва та накопичення капіталу, забезпечуючи лідерство у світовому господарстві та стабільний, комплексний розвиток суспільного виробництва. Другий рівень утворюють країни, що перебувають у стадії індустріального розвитку. Наголос у своєму розвитку вони роблять на традиційні галузі економіки. Україну можна зарахувати до таких країн. Розрив між цими групами країн постійно збільшується, набуваючи нових форм залежності та загрози для національної безпеки.

Розвиток світової економіки показує, що фінансування наукових досліджень забезпечує перехід на стадію постіндустріального розвитку та лідируючі позиції країни на міжнародній арені. Панування у науково-технологічній сфері веде до забезпечення національної безпеки, панування у світовій економіці [3, с.477]. Вести конкурентну боротьбу на стадії індустріального розвитку можна тільки на основі переваги товару чи послуги. Причому така перевага стає все швидкоплинною. Але загострення конкуренції у світовому господарстві не може гарантувати надійну національну безпеку, довготривале лідерство без постійного підживлення виробництва новими технологіями та продуктами [1, с.90-92]. Тому зростає роль науково-технологічного потенціалу. Одним із найважливіших компонентів потенціалу є науково-технологічні знання. Він не лише забезпечує розвиток традиційних секторів економіки, а й створює умови для переходу на нову стадію розвитку. Розуміння цієї залежності призводить до цілеспрямованої науково-технологічної політики у розвинутих країнах. Головна мета такої політики – створення умов та механізму передачі

інновацій у виробництво, комерційне освоєння науково-технологічних досягнень.

Інструментом підвищення науково-технічного потенціалу на мікрорівні є науково-технічна політика підприємства, що реалізується через створення великих науково-дослідних центрів у рамках підприємства, проведення політики поглинання малих інноваційних фірм та вихід на зовнішні ринки науково-технологічних знань. При цьому необхідна тісна координація науково-технологічної політики з виробничою та маркетинговою стратегією [2, с.66]. Необхідність використовувати обидва канали пов'язана із закономірностями розвитку науково-технологічних знань і, насамперед, непередбачуваністю та нерівномірністю отримання нових знань.

В умовах загострення конкуренції підприємства дедалі частіше використовують експорт капіталу як проникнення на нові ринки, доступу до нових наукових знань, інформації. Вирішальними умовами припливу прямих зарубіжних інвестицій у країну є: глобальна орієнтація стратегії розвитку підприємства, суспільно-політичні умови та перспективи економічного зростання країни-імпортера капіталу, час окупності інвестицій. Країни, що приймають, можуть впливати лише на два останні фактори за рахунок реформування економічної системи, зниження рівня інфляції, правового захисту іноземних інвестицій та гарантій власності, пільг для іноземних інвесторів.

Україна має великий науково-технічний потенціал, який може використовуватися для розвитку високотехнологічних виробництв, підвищення конкурентоспроможності продукції та економіки в цілому, переходу на стадію постіндустріального розвитку. Проте соціально-економічна криза та трансформація відносин власності призводить до низки проблем у розвитку науково-технічної сфери та національної економіки загалом. Насамперед, вони пов'язані з недостатнім обсягом фінансування науки та слабким досвідом реалізації готових до використання наукових знань (незнання ринку, відсутність маркетингових знань тощо). Друга проблема пов'язана із попитом на наукові знання українських підприємств. Нестача коштів навіть для оплати поточних витрат призводить до того, що нові технології практично не впроваджуються у виробництво. Виникає проблема залучення інвестицій та їхньої окупності у високотехнологічні галузі. Розраховувати на вітчизняний капітал особливо не доводиться через низьку рентабельність більшості підприємств, брак фінансових ресурсів навіть для забезпечення поточної діяльності.

Часткове вирішення проблеми одержання нових технологій досягається за рахунок залучення високотехнологічного іноземного

капіталу. Для України особливо важливим є інвестування в оборонно-промисловий комплекс в умовах військової агресії. Передача технології може здійснюватися багатьма каналами: патентні угоди, ліцензійні контракти, контракти «ноу-хау», центри кооперативних наукових досліджень, спільні підприємства, прямі інвестиції іноземних фірм, контракти «під ключ», консультування, навчання кадрів, лізинг, продаж машин, обладнання та ін.

Національний підхід до технічного регулювання повинен створювати сприятливі умови для модернізації економіки. Застаріле, неефективне обладнання, продукція і товари повинні бути вилучені з обігу в Україні. І вводиться в обіг нове прогресивне, оскільки їх розміщення вже багато років є обов'язковим в цивілізованих країнах. І, перш за все, мова йде про продукт, який довів свою корисність як в теорії, так і на стійкій практиці, а не в результаті впровадження "ноу-хау", яке не в повній мірі довело свою життєздатність і ефективність з точки зору розрахунку витрат та вигоди.

В першу чергу, мова йде про виробниче обладнання, оскільки неможливо забезпечити розвиток і конкурентоспроможність національної економіки на основі застарілих і неефективних технологій.

Управлінські рішення уряду повинні сприяти не тільки фізичному відновленню і реабілітації всіма можливими способами, а й компенсації морального зносу і технічної відсталості України.

Також дуже важливим у контексті європейської інтеграції є прийняття таких рішень, які стосуються не лише національних, а й глобальних викликів. Україна повинна відновити соціально-економічне життя, яке продовжує руйнуватися в результаті агресії, та побудувати нову економіку, засновану на кращих технологіях і практиках. Розробляючи нові технічні регламенти, треба прагнути не тільки виконати зобов'язання з євроінтеграції держави, важливо створити ефективні механізми, що сприятимуть обігу енергоефективної продукції на внутрішньому ринку, як усвідомлений вибір населення.

Інформаційні джерела

1. Захарченко В.І. Меркулов М.М., Ширяєва Л.В. Економічна безпека і конкурента розвідка: навчальний посібник. Одеса: Бахва, 2018. 520 с.
2. Захарченко В., Величко М. Загальні підстави сучасного науково-технологічного розвитку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*, 2019. Т.18. Вип.1. С. 57-68.
3. Федулова Л.І. Технологічна політика: глобальний контекст та українська практика: монографія. Київ: КНТЕУ, 2015. 844с.